

Міністерство освіти і науки України

Сумський державний університет

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Тема: Економічний аналіз витрат підприємства

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма 6.051.00.06 «Економіка і бізнес»

Завідувач кафедри: _____/Карінцева О.І./

Керівник роботи: _____/Дериколенко О.М./

Виконавець: _____/Конєва С.С./

П.І.Б.

Група: _____ ЕДН-720 _____

шифр

Суми 2021

Summary

Counterfeit work contains 30 pages' text, 3 sections, 3 figures, 13 tables, 20 formulas, list of references from 50 sources.

The urgency of the topic of qualification work is due to the significant role of costs in the activities of industrial enterprises and their impact on the activities as a whole.

The purpose of the qualification work - analysis and evaluation of the costs of the production enterprise and ways to optimize them.

The object of the study is to assess the formation, distribution and outflow of costs for the results of the Trostyanets factory of PJSC "Mondelis Ukraine"

The subject of the study is the system of cost formation in manufacturing enterprises.

The first section of the work "THEORETICAL FORMATION OF COSTS IN A PRODUCTION ENTERPRISE" explores the theoretical aspects of the formation and management of costs in enterprises, their classification and methods of analysis.

The second section of the work "ANALYSIS AND ESTIMATION OF COSTS OF TROSTYANETSK FACTORY PJSC" MONDELIS UKRAINE "" is devoted to the analysis of cost formation and management at the analyzed enterprise, a factor analysis of the impact of each type of costs on production costs.

The third section of the work "PROBLEMS IN THE FORMATION OF COSTS OF THE TROSTYANETSK FACTORY OF PJSC" MONDELIS UKRAINE "AND WAYS OF THEIR OPTIMIZATION" revealed the problems of cost management on the system and

Keywords: costs, optimization, cost, calculation, management, financial condition, profitability.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	6
1.1. Витрати підприємства: їх економічна сутність та характеристика.....	6
1.2. Класифікація витрат та структура собівартості.....	9
1.3. Методи аналізу та оцінки витрат при виробництві продукції.....	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВИТРАТ ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ ФАБРИКИ ПРАТ «МОНДЕЛІС УКРАЇНА».....	16
2.1. Організаційно-економічна характеристика Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна».....	16
2.2. Аналіз та оцінка витрат при виробництві продукції Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна».....	19
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ПРИ ФОРМУВАННІ ВИТРАТ ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ ФАБРИКИ ПРАТ «МОНДЕЛІС УКРАЇНА» ТА ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ.....	25
3.1. Проблеми при формуванні витрат Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна» та шляхи їх вирішення.....	25
3.2. Оптимізація витрат на підприємстві.....	27
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	32
ДОДАТКИ.....	37

ВСТУП

Діяльність виробничого підприємства завжди пов'язана із формуванням, оцінкою та оптимізацією витрат. Під час впровадження своєї діяльності у підприємства виникають різноманітні витрати: на придбання та зберігання матеріалів, на безпосереднє виготовлення продукції, її реалізацію, зберігання та транспортування, а також витрати, пов'язані із розширенням виробництва, аналізом ринку та вдосконаленням асортименту продукції.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи обумовлена значною роллю витрат у діяльності виробничих підприємств та їх вплив на діяльність в цілому.

Недооцінка витрат підприємства чи нераціональне їх використання може мати значні негативні наслідки у діяльності підприємства та його фінансових результатах [50, 51, 54, 55, 58].

Трансформаційні процеси в економіці, необхідність впровадження нових інноваційних технологій, рух суспільства у напрямку сталого й інформаційного суспільства – з одного боку, та з іншого - постійна зміна законодавчої бази, високі темпи інфляції, коливання валютного курсу, зниження попиту у населення та підвищення комунальних послуг - спонукають керівників та працівників підприємства постійно контролювати формування витрат, знаходити шляхи їх оптимізації та зниження [52, 56, 57, 59, 60, 61, 62].

Мета кваліфікаційної роботи - аналіз та оцінка витрат виробничого підприємства та шляхи їх оптимізації.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- дати загальну оцінку поняття «витрати» та їх економічної сутності;
- провести класифікацію витрат за різноманітними ознаками;
- проаналізувати існуючу методику оцінки витрат на вітчизняних підприємствах;
- дати оцінку формування витратам на обраному підприємстві;

- дослідити проблеми при формуванні витрат на обраному підприємстві та розробити шляхи їх оптимізації.

Об'єктом дослідження є оцінка формування, розподіл та вплив витрат на результати діяльності Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна»

Предметом дослідження є система формування витрат на виробничих підприємствах.

Під час написання роботи були застосовані загальнонаукові методи теоретичного узагальнення та порівняння, аналітичний, графічно-табличний методи, методи аналізу та синтезу.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять нормативні документи, пов'язані із формування витрат підприємства, наукові посібники та публікації вчених аналітиків, а також фінансова звітність та робоча документація Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна»

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Витрати підприємства: їх економічна сутність та характеристика

Діяльність виробничого підприємства завжди пов'язана із формуванням, оцінкою та оптимізацією витрат. Під час впровадження своєї діяльності у підприємства виникають різноманітні витрати: на придбання та зберігання матеріалів, на безпосереднє виготовлення продукції, її реалізацію, зберігання та транспортування, а також витрати, пов'язані із розширенням виробництва, аналізом ринку та вдосконаленням асортименту продукції [8].

Поняття «витрати» можна навести за різними інтерпретаціями: це і зменшення економічної вигоди, це і грошова оцінка усіх ресурсів, використаних у процесі виробництва, це і спожиті виробничі фонди, а також використання «живої» праці та засобів виробництва, це і вибуття ресурсів чи інше використання активів.

Одним із найважливішим процесом діяльності підприємства є процес управління витратами, який також має безліч визначень різними вченими та безпосередньо пов'язаний із ефективністю діяльності підприємства.

Так, О.В. Крушельницька вбачає у процесі управління витратами складний багатоаспектний та динамічний процес, метою якого є досягнення значних економічних результатів діяльності підприємства [12].

А.А. Пилипенко у процесі управління витратами націлює на оптимальне їх використання, розробку об'єктивних заходів щодо їх зниження.

На думку Т.М. Мудрої процес управління витратними передбачає процес цілеспрямованого формування витрат щодо їх видів, місць виникнення, носіїв даних витрат та постійного контролю їх рівня та зниження.

З бухгалтерської точки зору витрати підприємства можуть бути визнані лише за дотриманням наступних умов:

- Зменшення активів чи збільшення зобов'язань підприємства, в результаті чого відбувається зміна у капіталі, не враховуючи зміни при його вилученні чи зменшенні.

- Оцінка на основі систематичного та раціонального розподілу економічних вигод;

- Можливість достовірної оцінки витрат на певну дату чи за період;

- Негайне їх визнання, якщо економічні вигоди відрізняються від критеріїв активів підприємства.

У діяльності підприємства найбільшу питому вагу у загальній структурі витрат займають виробничі витрати, а вже потім витрати на збут, переоснащення підприємства чи його розширення та витрати, що не відносяться до основної діяльності [9].

За своєю сутністю витрати відрізняються з економічної та бухгалтерської точки зору.

Економічні витрати- це усі види виплат постачальникам сировини, матеріалів та інших матеріальних ресурсів. У зв'язку з цим вони поділяються на зовнішні та внутрішні. Тому, сума усіх зовнішніх та внутрішніх витрат становить загальну суму витрат економічних витрат підприємства.

З бухгалтерської точки зору витратами є фактично понесені витрати для виробництва продукції. Прикладом бухгалтерських витрат є сировина, матеріали, паливо, витрати на оплату праці і т.д.

Економічні витрати є більшими за бухгалтерські, так як включають у себе бухгалтерські витрати та неявні витрати. Неявні витрати хоча не відображаються у обліку, але мають значний вплив на результат господарської діяльності підприємства.

При аналізі витрат слід виділити елемент витрат- сукупність однорідних витрат та об'єкт витрат – це виготовлена продукція, надані послуги чи виконані роботи, які потребують визначення, пов'язаних із їх виробництвом.

Загалом витрати підприємства можна визначити як сукупність усіх витрат, понесених у процесі основної та неосновної діяльності: матеріальних ресурсів, живої праці, енергоносіїв, розумової праці.

1.2 Класифікація витрат та структура собівартості

Ефективність виробничого процесу залежить від повноти, достовірності та оперативності інформації про витрати, що формують собівартість продукції.

Класифікація витрат- це один із методів управління витратами.[6]

Існує багато класифікацій щодо витрат, кожен бухгалтер та економіст формує класифікації, виходячи із основної діяльності, особливості виготовленої продукції чи наданих послуг та масштабів виробництва, галузевої приналежності підприємства та технологічного процесу на ньому.

Необхідність класифікації витрат обумовлена визначенням собівартості виготовленої продукції та управлінням процесом ціноутворення на підприємстві. Також за допомогою класифікації витрат за певними ознаками можна виявити їх вплив на фінансовий результат здійснити правильне управління ними на кожному етапі виробництв та реалізації продукції.

Для ретельного аналізу витрат встановлена на підприємстві класифікації не повинна змінюватися протягом року.

Наведемо класифікацію витрат та їх склад на рисунку 1.1 [5]

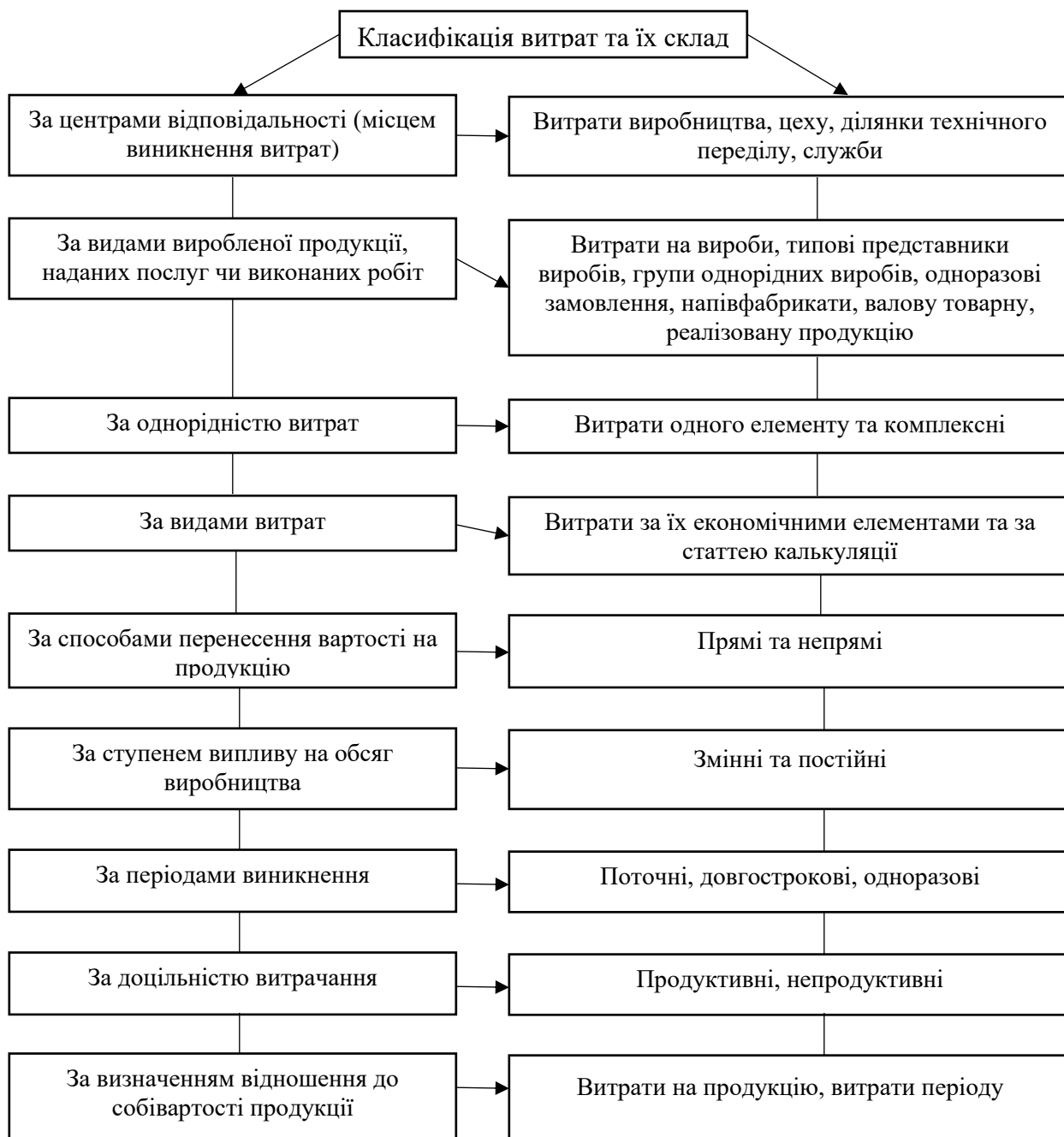

Рисунок 1.1- Класифікації витрат підприємства та їх склад

На рисунку 1.2 наведемо іншу типову класифікацію витрат виробничого підприємства.

Рисунок 1.2- Типова класифікація витрат виробничого підприємства

Часто операційні витрати називають собівартістю продукції. Наведемо більш точне визначення «собівартості продукції».

Собівартість продукції – це виражені у грошовій формі усі витрати на підготовку, виробництво та реалізацію продукції. Собівартість містить у собі показники, що характеризують комплексне використання всіх ресурсів підприємства, а отже і його рівень техніки та технології та організації виробництва.

Для більш точно розрахунку собівартості продукції усі понесені витрати слід класифікувати і за такою ознакою як спосіб перенесення витрат на вартість: прямі та непрямі.

Важливим є згрупувати витрати на змінні та постійні.

Тому, залежно від класифікації, якою користується підприємство при визначенні собівартості продукції існує і декілька класифікаційних ознак собівартості продукції.

Залежно від часу формування витрат собівартість продукції може бути плановою, фактичною, нормативною та кошторисною.

Класифікація методів обліку витрат та включання у собівартість продукції наведено у Додатку А.

Залежно від місця формування витрат собівартість буває технологічною, цеховою, виробничою та повною[4].

Проаналізувавши велику кількість праць наукових вчених, аналітиків у сфері виробництва, зокрема витрат, що з ним пов'язано можна сказати, що існує безліч видів класифікації витрат, безліч ознак, за якими їх можна згрупувати, але немає єдиної унікальної для всіх підприємств. Тому, бухгалтерам та економістам на кожному підприємстві слід розробити свою систему класифікації витрат та формування собівартості продукції залежно від специфіки діяльності підприємства, масштабів його виробництва, цільового ринку та стратегії розвитку.

1.3 Методи аналізу та оцінки витрат при виробництві продукції

Як уже зазначалося, що існує безліч класифікаційних ознак при формуванні та розподілу витрат, так і існує безліч методик їх оцінки та аналізу. Проаналізуємо найбільш поширені з них.

Метою аналізу витрат підприємства є всебічна оцінка витрат, виявлення їх впливу на діяльність підприємства, раціональність їх використання та можливість зниження.

Для досягнення цієї мети аналіз повинен бути комплексним, системним та повним.

Системний підхід оцінки витрат виробничого підприємства представляє собою розробку загальної схеми аналізу на основі класифікаційних факторів, визначення методів оцінки факторів та раціоналізації витрат, розробку основних напрямів мобілізації ресурсів та шляхів їх зниження [12].

Комплексний підхід передбачає вивчення системи об'єктів витрат як загальної системи формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень.

Розглянемо ще одну систему аналізу витрат на виробничому підприємстві: «витрати – випуск – прибуток»

Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток» (CVP-аналіз –costs, volume, profit) полягає у розрахунку:

- обсягу продаж, що забезпечить беззбиткову діяльність;
- величину прибутку при певному обсязі продажу;
- впливу змін суми витрат, обсягу реалізації та ціни на суму прибутку;
- оптимальної структури витрат для досягнення запланованого рівня рентабельності.

У ході проведення аналізу за методом «витрати-випуск-прибуток» потрібно розрахувати та проаналізувати наступні показники: маржинальний прибуток, коефіцієнт маржинального прибутку, рівноважний обсяг операційної діяльності (точка беззбитковості), рівень безпеки операційної діяльності, рівень операційної діяльності, що забезпечує запланований рівень прибутку, операційний леверидж.

Залежність прибутку від операційної діяльності та структури обсягу витрат можна визначити з точки зору обсягу виробництва, розрахувавши плановий розмір прибутку та його зміну зі зміною обсягів виробництва.

Обсяг виробництва (реалізації) у натуральному вираженні можна визначити за наступною формулою:

$$Q_H = \frac{V_{\text{п}} + \text{Ппл}}{\text{Ц} - V_{\text{зо}}} \quad (1.1)$$

або

$$Q_H = Q_K + \frac{\text{Ппл}}{\text{Ц} - V_{\text{зо}}} \quad (1.2)$$

де Q_H – обсяг виробництва (реалізації) у натуральному вираженні;

$V_{\text{п}}$ – постійні витрати;

Ппл – плановий прибуток;

Ц – ціна одиниці продукції;

Q_K – критичний обсяг виробництва (реалізації);

$V_{\text{зо}}$ – змінні витрати на одиницю продукції.

Обсяг виробництва (реалізації) у вартісному вимірі розраховується:

$$Q_V = \frac{V_{\text{п}} + \text{Ппл}}{K_{\text{мп}}} \quad (1.3)$$

або

$$Q_V = Q_K + \frac{\text{Ппл}}{K_{\text{мп}}} \quad (1.4)$$

де Q_V – обсяг виробництва (реалізації) у вартісному вираженні ;

$V_{\text{п}}$ – постійні витрати;

Ппл – плановий прибуток;

Q_K – критичний обсяг виробництва (реалізації);

$K_{\text{мп}}$ – коефіцієнт маржинального прибутку.

Аналіз рівноваги операційної діяльності розпочинається із виявлення точки беззбитковості виробництва, тобто того критичного рівня виробництва, коли підприємство не буде отримувати збитки.

Точка беззбитковості (ТБ) розраховується:

$$T_{\text{бн}} = \frac{V_{\text{п}}}{C - V_{\text{зо}}} \quad (1.5)$$

або

$$T_{\text{бв}} = \frac{V_{\text{п}}}{K_{\text{мп}}} \quad (1.6)$$

де $T_{\text{бн}}$ – точка беззбитковості в натуральному вимірі;

$T_{\text{бв}}$ – точка беззбитковості у вартісному вимірі;

$V_{\text{п}}$ – постійні витрати;

$V_{\text{зо}}$ – змінні витрати на одиницю продукції;

C – ціна одиниці продукції;

$K_{\text{мп}}$ – коефіцієнт маржинального прибутку[22].

Побудувавши графік беззбитковості керівництво матиме змогу не лише мати інформацію про те, який об'єм виробництва є критичним, але і покаже, що прибуток залежить не лише від об'єму виробництва, а й значною мірою від суми постійних витрат.

Аналіз витрат- це не лише прорахунок відповідних показників, це і виявлення факторів впливу на витрати, що дасть змогу який із факторів впливає найбільше, який має менший ступінь впливу. Все можна прорахувати за допомогою факторного аналізу.

Факторну модель можна навести у наступному вигляді:

$$BC = (PV_i + NV_i) * Q, \text{ де:} \quad (1.7)$$

BC - виробнича собівартість продукції, грн;

PV_i - прямі витрати на 1 кг (тону) продукції, грн;

NV_i - непрямі витрати на 1 кг (тонну) продукції, грн;

Q - обсяг виробництва, кг (тонн).

Факторний аналіз проводиться методом ланцюгових підстановок. Для цього прораховують вплив чинників шляхом визначення ланцюгових різниць впливу зміни прямих витрат, непрямих витрат та вплив зміни обсягу виробництва[36].

Баланс відхилень наведемо у наступній формулі:

$$\Delta BC = \Delta PV + \Delta NB + \Delta Q \quad (1.8)$$

Аналіз витрат виробництва та визначення виробничої собівартості продукції можна зобразити у вигляді алгоритму:

Тільки така комплексна оцінка проведення аналізу дасть змогу мати повне уявлення про ситуацію, що склалася на підприємстві, дасть змогу виявити фактори негативного впливу та знайти альтернативи їх подолання.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВИТРАТ ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ ФАБРИКИ ПрАТ «МОНДЕЛІС УКРАЇНА»

2.1. Організаційно-економічна характеристика Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна»

Структуру управління Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна» зображено у Додатку Б та фінансова звітність за 2020-2021 роки (Додатки В, Д)

Проаналізуємо основні показники діяльності аналізованого підприємства.

Фінансовий план на 2021 рік складено з урахуванням показників 2020 року, діючих цін та законодавства.

Чистий дохід від реалізації продукції за 2020 рік був запланований на рівні 16790,00 тис.грн, фактично підприємство одержало 22754,00 тис. грн., що на 5964,0 тис.грн більше запланованого. Перевищення плану спричинене перевиконання плану з реалізації продукції на 35,5 %.

Проведемо аналіз показників майнового стану, фінансової стійкості, платоспроможності (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1- Показники діяльності Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна» за 2019-2020 роки

№	Розрахунок	2019 рік	2020 рік	Відхилення 2020/2019
Показники майнового стану				
Питома вага виробничих фондів в обігових коштах				
1	Чо.в.ф.=оборотні виробничі фонди /оборотні активи	$1,591+ 139+ 200 /3,356+200 = 0,54$	$1,788+107+22/3,774+220=0,51$	-0,03
Питома вага оборотних виробничих активів в загальній сумі активів				
2	Чо.в.в.= оборотні вир. фонди /активи	$1,591+ 139+ 200 /7,019 = 0,27$	$1,788+107+22/8,334 = 0,23$	-0,04
Коефіцієнт мобільності активів				
3	К моб. = мобільні активи /немобільні активи	$3,356+200/ 3,463 =1,03$	$3,774+22/4538=0,84$	-0,19

Показники фінансової стійкості				
Власні обігові кошти				
4	Оборотні активи- короткостр. зобов'язання	$3,356+200-785=2,771$	$3,774+220-702=$ 3,094	+323
Коефіцієнт забезпечення власними коштами				
5	К з.в.к.= Власні обігові кошти / обігові кошти	$6,064+68-3,463/3,356+200=0,75$	$7,387+202+4,538/3$ $,774+22=0,8$	+0,05
Маневреність робочого капіталу				
6	Мр.к.= Запаси/ робочий капітал	$1,591+139+136+5/3,356+200-$ $785=0,68$	$1,788+107+267+6$ $/3,774+22-$ $702=0,7$	+0,2

Продовження таблиці 2.1

Маневреність власних обігових коштів				
7	М в.о.к.= Кошти/власні обігові кошти	$1,149/6064+68-3,463=0,43$	$1,066/7,387+202-$ $4,538=0,35$	-0,08
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами				
8	К з.к.= Власні обігові кошти / запаси	$6,064+68-$ $3,463/1,591+139+136+5=1,43$	$7,387+202-$ $4,538/1,788+107+$ $267+6=1,41$	-0,02
Показники платоспроможності				
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)				
9	К п.п.= Поточні активи / поточні пасиви	$3,356/785=4,28$	$3,774/702=5,38$	+1,1
Коефіцієнт швидкої ліквідності				
10	К п.ш= Поточні активи - запаси /поточні пасиви	$3,356-$ $1,591+2+139+36+5/785=0,74$	$3,774-$ $1,788+2+107+267+6$ $/702=0,97$	+0,23
Коефіцієнт абсолютної ліквідності				

11	К л.а.= Кошти / поточні пасиви	1,149/785=1,46	1,066/702=1,52	+0,06

За даними таблиці 2.1 можна зробити наступні висновки: питома вага виробничих фондів зменшилася у 2020 році порівняно із 2019 роком на 3%, питома вага виробничих активів на 4% та коефіцієнт мобільності активів знизився на 0,19, що було спричинено збільшенням виробничих запасів у поточному періоді[43].

Дані аналізу фінансової стійкості дають можливість сказати, що Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна» є фінансово-стійким. Про це свідчить збільшення власних обігових коштів на 323 тис.грн. або на 11,65%. За рахунок власних коштів підприємство може забезпечити себе необхідними запасами та покрити усі витрати, не допускаючи невиправданої кредиторської заборгованості.

Таким чином підприємство має достатню кількість власних фінансових ресурсів для забезпечення своєї діяльності та можна вважати надійним діловим партнером на ринку та інвестиційно-привабливим для іноземних інвесторів, що дає змогу підприємству вийти на європейський ринок.

Дещо знизився показник маневреності власних обігових коштів із 0,43 у 2019 р. до 0,35 у 2020, але досить високе значення показника говорить про те, що аналізоване підприємство може відповідати за своїми найбільш терміновими зобов'язаннями, використовуючи власні обігові кошти. Це свідчить про те, що залежність підприємства від позикових оборотних коштів є незначною.

Наступним етапом аналізу є аналіз платоспроможності підприємства, який дає змогу оцінити здатність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями перед постачальниками сировини, перед працівниками підприємства, бюджетом та іншими сферами, пов'язаними з основною діяльністю підприємства. Аналіз показав, що підприємство, мобілізуючи усі

свої оборотні кошти може вчасно розрахуватися за поточними зобов'язаннями та розширити свою виробничу потужність. Таким чином, коефіцієнт швидкої ліквідності, який відображає платіжні можливості за поточними зобов'язаннями зріс на 0,23, що характеризує не тільки можливість вчасних розрахунків, а й можливість швидкої реакції на зовнішні зміни [43].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності, що характеризує яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно і його значення значно перевищує нормативне (0,2-0,35), та складає більше 1. Тому, його платоспроможність являється успішною. Відношення чистого прибутку до всієї суми активів має у підприємства тенденцію до зростання, що свідчить про збільшення його прибутковості.

Таким чином, прорахувавши основні показники діяльності можна зробити висновок про успішну діяльність підприємства. Всі аналізовані показники знаходилися в межах нормативного значення, або навіть перевищували його.

Підприємство є фінансово стійким, рентабельним, платоспроможним, може вчасно не лише розраховуватися за своїми зобов'язаннями, але і розширювати свою діяльність.

2.2 Аналіз та оцінка витрат при виробництві продукції Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна»

Як вже зазначалося, Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна» є досить енергоємним виробництвом, тому слід більше уваги приділити аналізу саме витрат на паливо та інші енергоресурси: електроенергія, вода, газопостачання та дотримання підприємством встановлених норм щодо використання зазначених ресурсів.

Норми споживання та питомі витрати електричної енергії на Тростянецькій фабриці ПрАТ «Монделіс Україна» в розрізі кварталів при виробництві шоколаду наведено в таблиці 2.2.

Аналіз норм споживання електроенергії та їх питомі витрати свідчать про те, що із зростанням обсягів виробництва пропорційно зростають і витрати електроенергії, відповідно збільшують і технологічні питомі витрати у загальному обсязі. При цьому загальнозаводські витрати у третьому кварталі становлять 62 кВт, що на 2,3 кВт, більше, ніж середньорічні витрати[43].

Таблиця 2.2 – Норми споживання та питомі витрати електричної енергії при виробництві шоколаду та шоколадних виробів у 2020 році

Найменування показника	Показник				
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	Рік
Виробництво шоколаду, т	5595,6	5534,8	5474,0	5595,6	22200,0
Споживання електроенергії, тис. кВт:					
всього по підприємству	345,8	342,3	360,1	349,9	1398,1
технологічне споживання на виробництво шоколаду	277,8	289,4	281,1	284,8	1133,1
загальнозаводське споживання на виробництво шоколаду	320,4	329,5	347,1	329,7	1326,7
Питомі витрати електроенергії, кВт. Год/т:					
технологічні	50,7	50,8	51,7	50,9	51,0
загальнозаводські	58,5	59,5	62,0	58,9	59,7

При виробництві шоколаду на Тростянецькій фабриці ПрАТ «Монделіс Україна» крім технологічних та загальнозаводських витрат, присутні ц інші

допоміжні витрати, наприклад на підігрів ємностей для виробництва шоколаду, які також значно впливають на собівартість продукції та кількість понесених витрат в цілому по підприємству. Зобразимо питомі витрати електроенергії при виробництві шоколаду у загальній їх кількості на виробництво продукції (таблиця 2.3)

Таблиця 2.3- Питомі витрати на споживання електроенергії при виробництві продукції, тис кВт.

Найменування витрат ПЕР	Питомі витрати електроенергії на виробництво продукції					
	чіпси		шоколад		кава	
	кВт. год	%	кВт. год	%	кВт. год	%
технологічні	27,01	47,3	35,63	54,2	38,47	56,1
допоміжні	18,19	31,9	18,17	27,6	18,18	26,5
загальнозаводські	8,72	15,2	8,72	13,3	8,72	12,7
витрати котельні	3,22	5,6	3,22	4,9	3,22	4,7
загальнозаводські	57,14	100,0	65,7	100,0	68,6	100,0

Із даних таблиці 2.4 можна зробити наступні висновки: найбільшу питому вагу займають саме технологічні витрати. При цьому, найбільше затратним є виробництво кави, при якому споживається електроенергії 38,47 кВт/год та становить 56,1% у загальній сукупності енерговитрат на виробництво цієї продукції. Допоміжні витрати майже у всіх видах продукції коливаються в межах 18,17-18,19 кВт/год та становлять 26-31% у загальній сумі енерговитрат. За даними аналізу можна сказати, що для зменшення витрат на енергоресурси, перш за все, потрібно знижувати технологічні витрати, застосовувати новітнє енергозберігаюче устаткування [43].

Місцями виникнення витрат матеріальних й трудових ресурсів на виробничих підприємствах є виробничі ділянки, на яких виконуються основні трудові процеси виготовлення продукції підприємства. У нашому випадку – підготовка сировини, приготування основних інгредієнтів, підігрів ємностей, випікання та укладання готових виробів, які визначені згідно з розробленим

класифікатором трудових процесів на Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна».

Охарактеризуємо витрати матеріальних та трудових ресурсів за місцями їх виникнення при виробництві продукції Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна» (таблиця 2.4)

Таблиця 2.4 Витрати Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна» за місцями їх виникнення у 2020 році, грн

Вид продукції	Місце виникнення витрат (трудові процеси)											
	приймання та підготовка сировини		Приготування інгредієнтів		оброблення компонентів		Процес випікання		укладання виробів		Всього	
Витрати виробничих ресурсів на 100кг готової продукції												
	грн.	%	грн.	%	грн.	%	грн.	%	грн.	%	грн.	%
Чіпси	143,45	21,6	58,64	8,8	67,85	10,2	332,92	50,2	60,59	9,1	663,45	100
Шоколад	215,54	24,0	80,16	8,9	108,84	12,1	459,18	51,1	35,74	4,0	899,46	100
Кава	96,29	24,8	61,64	7,8	86,85	11,0	386,19	48,8	60,59	7,7	791,56	100

За даними таблиці 2.4 можемо сказати, що найбільше витрат за місцем їх виникнення припадає на виробництво шоколадної продукції: різні види шоколаду, фігурні вироби із шоколаду-899,46 грн на 100 кг готової продукції.

Дослідивши витрати за окремими трудовими процесами (дільницями), можна зробити висновок, що процес приготування шоколадних виробів більш трудомісткий, витрати на нього становлять майже половину від загальних витрат 48,8-51,1%, на процес приймання та підготовки сировини витрати знаходяться в межах 21,6-24,8%, оброблення інгредієнтів – 10,2-12,1%,

укладання готових виробів – 4-9,1% від загальних витрат. З огляду на вищезазначене, зменшення витрат при виконанні цих процесів, а особливо процесу випікання є резервом та основним чинником зниження в цілому собівартості продукції.

Проведемо аналіз структури елементів операційних витрат підприємства за 2020 р (рисунок 2.1).

Рисунок 2.1- Аналіз структури елементів операційних витрат Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна»

З даних видно, що найбільш питомими витратами в загальній структурі витрат Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна» є операційні витрати, пов'язані з підготовкою та придбанням сировини, її зберігання, приготування компонентів для подальшого виробництва та безпосередньо виробництва. У ході аналізу також було виявлено, що досить велику частку у собівартості продукції становлять витрати на збут, які обов'язково потрібно зменшувати. Виявлено також, що підприємство дуже енергозатратне: це і великі потужності

електроустановок, печей , а також і велика кількість використання природного газу як на виробництво, так і на опалення підприємства, які також є резервом для зниження витрат.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ПРИ ФОРМУВАННІ ВИТРАТ ТРОСТЯНЕЦЬКОЇ ФАБРИКИ ПРАТ «МОНДЕЛІС УКРАЇНА» ТА ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

3.1. Проблеми при формуванні витрат Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна» та шляхи їх вирішення

Процес управління витратами, їх мінімізації постійно знаходять своє відображення у роботах багатьох вчених. Не стоять осторонь цієї проблеми і управлінці та бухгалтери виробничих підприємств, адже саме від ефективного управління витратами залежить успішність ефективної діяльності підприємства.

В ході аналізу витрат Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна» було виявлено ряд проблем, з якими стикається підприємство під час обліку, оцінки та аналізу витрат:

- актуальності інформації та вчасне інформування бухгалтерів та економістів щодо витрат;
- ступеня аналізу та виваженості прийняття правильного рішення щодо кількох альтернативних джерел;
- забезпечення взаємозв'язку між системою управління витратами, бюджетним відділом, а також управлінським та бухгалтерським обліком.

Під час аналізу витрат виявлено, що Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна» - дуже енергоємне підприємство.

Під час виробництва продукції найбільше енергоресурсів направлено до нагрівання ємностей та охолодження на певних етапах виробництва.

Наприклад, під час виробництва чіпсів одним із етапів є нагрівання ємності з олією до надто високих температур для обсмажування скибок чіпсів, при виробництві шоколаду- навпаки одним із етапів є охолодження ємностей для формування форми шоколадних виробів[19].

Для підігріву ємностей підприємство використовує звичайний газовий котел, а пари виходять просто у повітря. Ми запропонуємо новий альтернативний шлях- використання спеціальної системи, що вловлює тепло газів, що відходять від котельних печей і тим самим дасть змогу скоротити витрати ресурсів на підігрів води.

Ціна такої системи становить 150000\$, тобто близько 4 млн.грн. За технічними даними системи економія електроенергії на виробництво чіпсів зменшиться на 12%, кави та шоколаду –на 56% (в середньому 34%), споживання води по підприємству зменшаються на 39%, газопостачання буде незмінним.

3.2 Оптимізація витрат на підприємстві

Проведемо відповідні розрахунки та дані занесемо до таблиці 3.1.

Таблиця 3.1- Розрахунок економії витрат на енергоносії за рахунок впровадження нових елементів у системі опалення, грн

№ п/п	Назва ресурсу	До інновацій за один місяць			Після інновацій			Економія	
		Використано	Ціна	Вартість	Використано	Ціна	Вартість	Натур.вим	Вартість
1	Електроенергія (МВт)	1500	165,23	247845	990	165,23	163577,7	-510	-84267,3
2	Природний газ (тис.куб)	300	2982	894600	300	2982	894600	-	-
3	Водопостачання (куб)	20000	7,96	159200	12200	7,96	97112	-7800	-62088

Дані аналізу показали, що впровадивши нове обладнання до системи газопостачання, що зможе пари перетворювати на підігрів ємностей,

Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна» може економити 510 МВт щомісячно, що у вартісному вираженні становить 84267,3 грн та 7800 кубів води, вартість яких буде меншою на 62088 грн.

Загалом економія становить $84267,3 + 62800 = 147067,3$ тис. грн щомісячно.

Повна окупність такого впровадження становить $4000000 / 147067,3 = 27$ місяців.

Розрахуємо додаткові витрати на амортизацію цього обладнання (таблиця 3.2)

Таблиця 3.2 – Додаткові витрати на амортизаційні відрахування

Додаткові капітальні вкладення, тис.грн.		Норма амортизації, (%)	Додаткові амортизаційні відрахування, тис.грн.
Система переробки парів газу	4000	2,5	100,00

Тобто, взявши затрати на обладнання та амортизацію, підприємство за 2,3 роки повністю окупить вкладені кошти, тим більше аналіз показників діяльності показав, що підприємство має вільні обігові кошти для такого впровадження, не потрібно залучати банківські кредити [25].

Розрахуємо як вплине економія енергоносіїв на виготовлення шоколаду «Мілка класичний», що наведено у таблиці 3.3

Таблиця 3.3 – Зведений підрахунок резервів зниження собівартості шоколаду «Мілка класичний»

Вид резерву	Сума, грн.
Витрати енергоносіїв до впровадження	12,02
Витрати на електроенергію після впровадження	4,77
Витрати на водопостачання після впровадження	0,73
Інші умовно-постійні витрати, пов'язані з використанням енергоносіїв	0,28
Разом:	5,78

Таким чином, при використанні перелічених альтернативних способів зниження витрат, витрати на паливні ресурси 1 кг шоколаду «Мілка класичний» становитимуть 5,78 грн, що на 6,24 грн менше або на 47,42%, ніж до впровадження. Тому, можна сказати, що особливо при виробництві шоколаду (порівняно з іншою продукцією підприємства) дане впровадження є дієвим, дає знизити собівартість 1 кг виробу на 6,24 грн., а отже і знизити витрати в цілому та підвищити прибутковість діяльності.

ВИСНОВКИ

Діяльність виробничого підприємства завжди пов'язана із формуванням, оцінкою та оптимізацією витрат. Під час впровадження своєї діяльності у підприємства виникають різноманітні витрати: на придбання та зберігання матеріалів, на безпосереднє виготовлення продукції, її реалізацію, зберігання та транспортування, а також витрати, пов'язані із розширенням виробництва, аналізом ринку та вдосконаленням асортименту продукції.

Поняття «витрати» можна навести за різними інтерпретаціями: це і зменшення економічної вигоди, це і грошова оцінка усіх ресурсів, використаних у процесі виробництва, це і спожиті виробничі фонди, а також використання «живої» праці та засобів виробництва, це і вибуття ресурсів чи інше використання активів.

Для аналізу витрат виробництва ми обрали Тростянецьку фабрику ПрАТ «Монделіс Україна».

За даним аналізу основних фінансово-економічних показників можна сказати, що Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна» є достатньо успішним підприємством. Всі аналізовані показники знаходилися в межах нормативного значення, або навіть перевищували його.

Підприємство є фінансово стійким, рентабельним, платоспроможним, може вчасно не лише розраховуватися за своїми зобов'язаннями, але і розширювати свою діяльність.

Аналіз структури витрат шоколаду «Мілکا-класичний» показав, що найбільшу питому вагу у структурі витрат становлять прямі матеріальні витрати – 65,7%, з них витрати на матеріали займають 56,6%. До цієї статті витрат включають вартість основних компонентів: какао-тертого, какао-масло, цукрової пудри, лецитину, молока та інші.

Другим після витрат на матеріали у структурі витрат зайняли витрати на паливо та електроенергію на технологічні цілі-6,2%. Це свідчить про те, що виробництво шоколаду є досить матеріаломістким та енергомістким виробництвом.

Дослідивши витрати за окремими трудовими процесами (дільницями), можна зробити висновок, що процес приготування шоколадних виробів більш трудомісткий, витрати на нього становлять майже половину від загальних витрат 48,8-51,1%, на процес приймання та підготовки сировини витрати знаходяться в межах 21,6-24,8%, оброблення інгредієнтів – 10,2-12,1%, укладання готових виробів – 4-9,1% від загальних витрат. З огляду на вищезазначене, зменшення витрат при виконанні цих процесів, а особливо процесу випікання є резервом та основним чинником зниження в цілому собівартості продукції.

В ході аналізу витрат Тростянецької фабрики ПрАТ «Монделіс Україна» було виявлено ряд проблем, з якими стикається підприємство під час обліку, оцінки та аналізу витрат:

- актуальності інформації та вчасне інформування бухгалтерів та економістів щодо витрат;
  - ступеня аналізу та виваженості прийняття правильного рішення щодо кількох альтернативних джерел;
- забезпечення взаємозв'язку між системою управління витратами, бюджетним відділом, а також управлінським та бухгалтерським обліком.

Так як Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна»-дуже енергозатратне підприємство, тому було запропоновано шляхи зменшення цих витрат, вправивши нову систему, яка дозволить пари від котелень використовувати на підігрів ємностей для виробництва продукції.

Дані аналізу показали, що впровадивши нове обладнання до системи газопостачання, що зможе пари перетворювати на підігрів ємностей,

Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна» може економити 510 МВт щомісячно, що у вартісному вираженні становить 84267,3 грн та 7800 кубів води, вартість яких буде меншою на 62088 грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аксьонова Т. М. Фінансові ресурси підприємства: оптимізація структури капіталу / Т. М. Аксьонова, Л. Г. Гулько // Сучасні підходи, методи і моделі в управлінні фінансами: II Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених, 14-15 травня 2019 р. / МОНУ, Хмельницький нац. ун-т, Ін-т економіки та управління. – Хмельницький, 2019. – Т.2. – С. 7-8.
2. Буряк П.Ю. Фінансово-економічний аналіз : навчальний посібник / П.Ю. Буряк та інші. – К.: Професіонал, 2019. – 529 с. – ISBN 966-544-275-2.
3. Васильков В. Г. Організація виробництва: Навч. Посібник / В.Г. Васильков — К.: КНЕУ, 2018. —524 с.
4. Грещак М.Г., Гордієнко В.М., Коцюба О.С. та ін. Управління витратами : Навч. посіб. / За заг. ред. Грещака М.Г. – К.: КНЕУ, 2015.
5. Гусарова Л.В. Управління витратами: загальні поняття про витрати і управління ними. Калькулювання витрат: конспект лекцій / Л.В. Гусарова. – К.: КНУБА, 2018. – 44 с.
6. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник / С.Ф. Голов. — [3-є вид.]. — К.: Лібра, 2019. — 704 с.
7. Давидович І.Є. Управління витратами: навчальний посібник / І.Є. Давидович. — К.: Центр учбової літератури, 2017. — 320 с.
8. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов; За ред. акад. НАНУ, проф. Чумаченка М. Г.— К.: КНЕУ, 2018. — 540 с.
9. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / К.В. Ізмайлова. – К.: МАУП, 2020. – 152 с. – ISBN 966-118-598-5.
10. Качмарик Я.Д. Витрати підприємства та шляхи їх оптимізації / Я. Качмарик, О. Верещинська // науковий вісник НЛТУ :збірник науково-технічних праць. — Львів, 2017. — 17.4. — С.174-177

11. Козик В. В. Зовнішньоекономічні операції та контракти : навчальний посібник / В.В. Козик. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2014. – 608 с. – ISBN 617-632-531-4.
12. Кузьмін О. Є. Основи менеджменту] : навчальний посібник / О.Є. Кузьмін – К.: «Академвидав», 2017. – 416 с. – ISBN 966-257-958-1.
13. Кондратьєв О.В. Фінансова стійкість у механізмі господарювання підприємства / О.В. Кондратьєв // Фінанси України. – 2015. – №7. – С. 73-76
14. Крейнина М.Н. Финансовое состояние предприятий / М.Н. Крейнина. –М.: КЦ «ДИС». – 2015. – С. 215.
15. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л.А. Лахтіонова. – К.КНЕУ, 2016. – С. 387.
16. Маліновська І. Оптимізація структури витрат як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Ірина Маліновська // матеріали конференції «Ефективність бізнесу в умовах трансформації економіки»
17. Мних Є.В. Аналіз фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємств : навчальний посібник / Є.В. Мних. – К.: НМК ВО. – 2015. – 421 с. – ISBN 966-947-615-9.
18. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. Посібник / В.О.Мец. — К.: КНЕУ, 2019 —132с.
19. Орлов О.О. Планування діяльності підприємства. Підручник. – К.: Скарби, 2020. – 336 с.
20. Павловська О.В. Удосконалення методів аналізу фінансової стійкості підприємств / О.В. Павловська // Фінанси України. – 2018. – № 11. – С. 54-61.

21. Попович Г.В. Оптимізація витрат підприємства, як важливий фактор підвищення конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / Г.В. Попович // матеріали конференції «Актуальные проблемы современных наук». — 2011
22. Прагова Р.І. Аналіз фінансового стану підприємств. / Р.І Прагова // Галицькі контракти. — 2014. — № 3. — С. 89.
23. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик. — К.:КНЕУ, 2016. — 535 с. ISBN 617-657-688-6.
24. Коробов М. Я. Аналіз фінансового стану підприємства / М. Я. Коробов Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. — К., 2017. — 321с. — ISBN 966-364-366-8.
25. Митрофанова Г.В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Г.В. Митрофанова. — К.: КНЕУ, 2015. — 301 с. — ISBN 617-664-255-6.
26. Рупняк М.Я. Фінанси акціонерних товариств / М.Я. Рупняк // Фінанси України. — 2018. — №5. — С. 105-110.
27. Сідун В.А. Економіка підприємства : навчальний посібник / В.А. Сідун — Видання 2-ге, перероблене та доп. — К.: Центр навчальної літератури, 2016. — 356 с. — ISBN 966-574-258-2.
28. Савицкая Г.В. Економічна діяльність підприємства / Г.В. Савицкая. — К. Знання. 2015. — С. 662.
29. Савицька, Г.В. Методика комплексного аналізу господарської діяльності / Г.В. Савицька. — М.: ИНФРА-М, 2017. — 288 с. — ISBN 056-515-358-3.
30. Семенов А. Г. Фактори забезпечення фінансовими ресурсами підприємства в період фінансової кризи / А. Г. Семенов, О. І. Павленко // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. — 2019. — №3. — С. 155-158.

31. Салига С.Я. Фінанси підприємств : навчальний посібник / С.Я. Салига. – Рекомендовано МОН України. – Київ : ЦНЛ, 2016. – 240 с. – ISBN 966-963-542-8.
32. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод, посібник для самост. вивч. дисц. / Белов М. А., Євдокимова Н. М., Москалюк В. Є. та ін.; за заг. ред. Москалика В. Є. — К.: КНЕУ, 2018. — 252 с.
33. Поддєрьогіна А. М. Фінанси підприємств : навчальний посібник / А. М. Поддєрьогіна. — К.: КНЕУ, 2019. – 448 с. – ISBN 966-568-232-5.
34. Поліщук Н. До проблеми регулювання результативності діяльності підприємства / Економіст. – 2018. - № 2. – с.43-45
35. Ткаченко Н. Формування виробничої собівартості продукції, незавершеного виробництва, рентабельності та визначення ціни продажу. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2018.– № 6.–С.29-35
36. Терещенко С.І. Методи оцінки платоспроможності підприємств / С.І. Терещенко // Ткаченко Н. Формування виробничої собівартості продукції, незавершеного виробництва, рентабельності та визначення ціни продажу. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2019.– № 6.–С.29-35
37. Тянь Р.Б. Планування діяльності підприємства: Навч. Посібник/Р.Б.Тянь . – К.: МАУП, 2017. – 156 с.
38. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств. Навч.посібник. Житомир: ЖІТІ, 2015. – 440 с.
39. Фінансовий менеджмент: підручник / В.М. Шелудько. Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2-ге вид., стер. — К.: Знання, 2015. — 375 с.
40. Фойчик І.М. Економіка підприємства : навчальний посібник / І.М. Фойчик. Видання 2-ге, доповнене і перероблене. – К.: Атіка, 2014. – 528 с. – ISBN 966-263-565-3.
41. Фомін, Я.А. Діагностика кризового стану підприємства / Я.А. Фомін. – М.: ЮНИТИ-ДАНА. – 2017. – 298 с. – ISBN 966-633-838-1.

42. Фінансові звітність Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна» за 2019-2020 роки.
43. Чернелевський Л.М. Економічний аналіз на підприємствах харчової промисловості : навчальний посібник / Л.М. Чернелевський, О.В. Михайленко. – К., 2016. – 179 с. – ISBN 617-504-328-4.
44. Цал-цалко Ю.С. Витрати підприємства : навчальний посібник / Ю.С. Цал-Цалко. – Житомир : Житомирський інженерно-технічний інститут, 2018. – 647 с.
45. Шеремет, А.Д. Финансы предприятий / А.Д. Шеремет. – М., ИНФРА-М, 2016. – 343 с. – ISBN 966-357-852-3.
46. Шершньова З. Є. Антикризове управління підприємства / З.ЄШершньова — К., 2018.
47. Шиян Д.В. Комплексна оцінка фінансового стану галузей економіки / Д.В. Шиян // Фінанси України. – 2015. – №2. – С. 31-34.
48. Щербакова Д.А. Фінансові ресурси підприємства та джерела їх утворення Д.А. Щербакова // Економіст. – 2017. – №12. – с.44-47.
49. Щесюк Н.І. До питань про фінансовий стан підприємства / Н.І. Щесюк // Вісник Львівської державної фінансової академії. – Львів : Вид-во «ЛДФА», 2018. – № 14-268 с.
50. Економіка енергетики : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, І. М. Сотник. – Суми: Університетська книга, 2015. – 378 с. (<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45315>)
51. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с
52. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій. Сумський державний університет, с. 180. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>

53. Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2016. – 368
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80197>

54. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. І. М. Сотник, д.е.н., проф. Л. М. Таранюка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. – 572 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>

55. Экономика и бизнес: учебник / под ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельника, д.э.н., доц. А. И. Каринцевой. – Сумы : Университетская книга, 2018. – 608 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80201>

56. Экономика развития: учебное пособие / под ред. д.-ра екон. наук, проф. Л. Г. Мельника, канд. екон. наук А. Вик. Кубатко. Сумы : «Университетская книга», 2017. 352 с. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/80184/1/%d0%adkonomyka_razvytyia.pdf

57. The effects of the management of natural energy resources in the European Union / V. Voronenko, B. Kovalov, D. Horobchenko, P. Hrycenko // Journal of Environmental Management and Tourism. – Craiova: ASERS Publishing, 2017. – Vol. 8, Issue Number 7(23), P. 1410-1419. Available at: <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1777>

58. Kubatko, O. V., Chortok, Y. V., Honcharenko, O. S., Nechyporenko, R. M., & Moskalenko, I. M. (2019). Studying Features of Vehicle Type Selection by Trade and Logistics Enterprise. Mechanism of economic regulation. – 2019. – №3. – С. 73–82. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76448>

59. Melnyk L., Sommer H., Kubatko O., Rabe M., Fedyna S. (2020). The economic and social drivers of renewable energy development in OECD countries. Problems and Perspectives in Management, 18(4), 37-48. doi:10.21511/ppm.18(4).2020.04

60. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Kubatko, O., Karintseva, O., & Derykolenko, A. (2019). Disruptive technologies for the transition of digital economies towards sustainability. *Economic Annals-XXI*, 179(9-10), 22-30. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V179-02>

61. Melnyk L.G., Kubatko O. The impact of green-innovations on environmental quality and energy resource consumption. *International economic relations and sustainable development : monograph / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics T. Kurbatova.* – RudaŚląska: Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium, 2017. – 272 p. ISBN 978-83-61429-11-1

62. Melnyk, L., Matsenko, O., Dehtyarova, I. & Derykolenko, O. (2019). The formation of the digital society: social and humanitarian aspects. *Digital economy and digital society.* T. Nestorenko& M. Wierzbik-Strońska (Ed.). Katowice: Katowice School of Technology. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/74570>

ДОДАТОК А

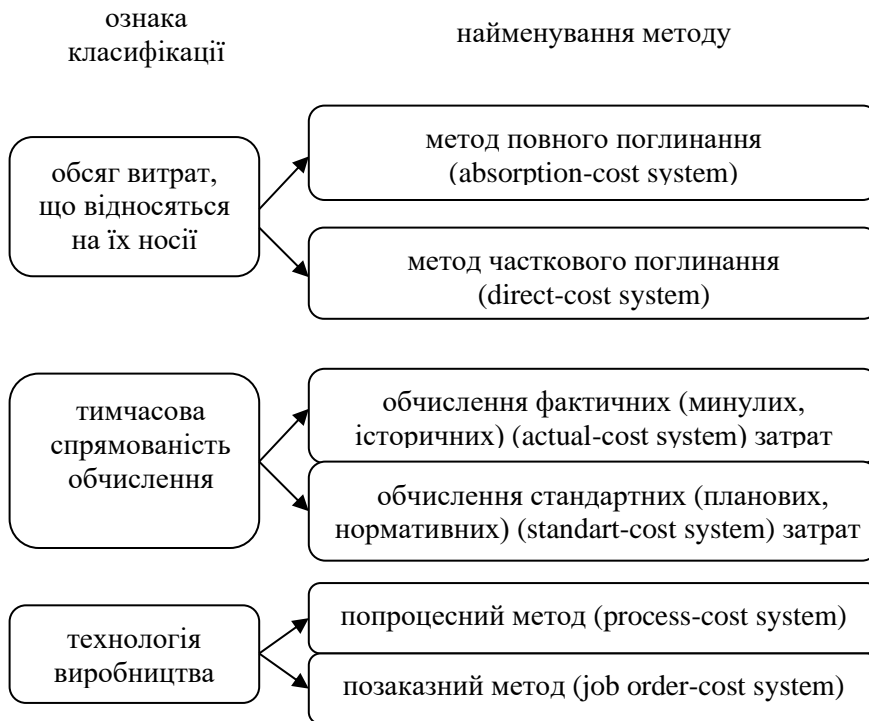

Рисунок А.1 - Класифікація методів обліку витрат

ДОДАТОК Б

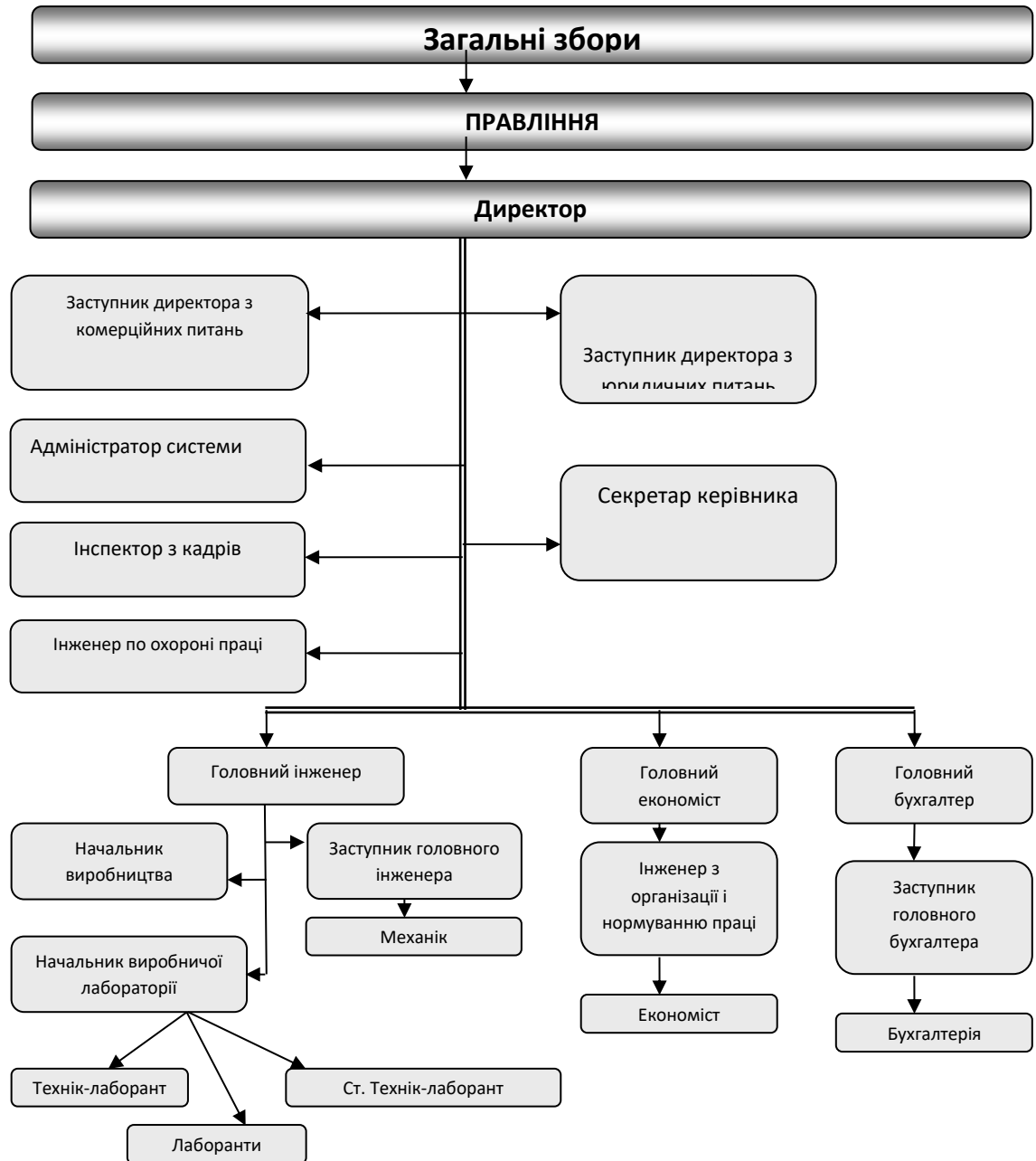

Рисунок Б1 – Структура управління Тростянецька фабрика ПрАТ «Монделіс Україна